لەكترازانی ڕوحەكان لە شانۆنامەی (لەكترازان)ی دانا ڕەئووف دا.. سەدیق سەعید ڕواندزی

تەخەلسكی لە كتێبی (هەندێ كەس هەرگیز تێ ناگەن) سەرگوزشتەیەكی سەیرو پڕ مانامان لە بارەی ملیاردەرێكەوە بۆ دەگێڕێتەوەو دەڵێت:(ملیاردەرێك، بە هۆی ڕووداوێكی هاتووچۆ، چاوی چەپی لە دەست داو ناچار بوو، چاوێكی دەستكرد بە نەشتەرگەری لە شوێنی دابنێت. بۆ یەكەم جار، دوای نەشتەرگەرییەكەی كە گەڕایەوە نووسینگەی كارەكەی، لە ژێر چاویلكەیەكی ڕەشدا لە كارمەندی نووسینگەكەی پرسی، دەزانی كامە چاومە گۆڕدراوە و نەشتەرگەریم بۆ كردووە؟ كارمەندەكەش دەڵێت بەڵێ چاوی چەپتە، ملیاردەرەكە بەم وەڵامە سەرسام دەبێت و دەڵێت چۆنت زانی، كارمەندەكەش پێی دەڵێت، (چونكە كەمێك ئیحساسی مرۆیانە، لە چاوی چەپتدا هەیە) بەو مانایەی چاوێكی دەستكرد لە كەی هەستەكانی تۆ زیاتر، هەست بە مرۆییبوون دەكات و هەست و نەست و سۆزی بۆ بەرانبەرەكەی دەجوڵێت، وەلێ ئەوەی سەرمایەدار، ژیان تەنها لە پارە و كاردا دەبینن، بێ باك لەوەی مرۆڤەكان چین ! لە سەردەمێكدا، كە ئاڵۆزییەكی زۆر ژیانی مرۆڤەكانی گرتۆتەوە و بەها مرۆییەكان لە ژێر هەڕەشەی سڕینەوە و نەمان دان، لە سەردەمێكدا، كە پێگە وبوونی مرۆڤ، لای زۆربەمان لە هەندێك دەسكەوتی ماددی ژیان دەبینینەوە و دەیكەینە پێوەرێك بۆ ڕوانینمان بۆ ئەوی دی مرۆڤ، ئەوا لە هەموو كات زیاتر، پێویستیمان بە هونەری مرۆڤبوونە، وەك باڵاترین پلەی گەشەی كۆمەڵایەتی و پەروەردەیی. ئێمە ڕۆژانە بەر مرۆڤ دەكەوین، بەڵام زۆرینەیان هەڵگری ئەو بەها مرۆییانە نین، كە دەبنە شوناسێك بۆ مرۆڤبوون، چونكە بوون بە مرۆڤ هەر ئەوە نییە، ئاوەزمان هەبێت و بەو خەسڵەتە لە بوونەوەرەكانی تر جیا بكرێینەوە، بەڵكو چەند وەك مرۆڤ هەڵسوكەوت دەكەین و پێوەرەكانی مرۆڤبوونمان لە ژیاندا پەیڕەو و دەكەین ئەوە گرنگە. مرۆڤبوون، شوناسێكی گەورەتر و بە بەهاترە، لە هەڵگری ناوی مرۆڤ بە تەنها. مرۆڤبوون، شوناسێك نییە بە تەنها، تاكو بدرێتە پاڵ هەمووان، بەڵكو كۆمەڵێك بەهای بەرزی كۆمەڵایەتی و كەسی و مرۆییە. مرۆڤ لە پێشەوەی هەموو جۆرە بیر و بڕوا و ئایدۆلۆژیایەكی ئایینی و

سیاسییە. مرۆڤبوون لە ناوماندا نییە، بەڵکو لەو گەوهەر و لەو کردەوە مرۆییانە و بەها ئاکاریی و مرۆییانە دایە، کە دەمانبەستێتەوە بە ژیان بەگشتی و بە ژیانی ئەوانیتریش بە تایبەتی. بۆیە هەر کەسێك بڕوای وابێت، دەشێ بژیت و ئاسوودە بێت، شادومان بێت و بەختەوەرانە لە ژیان بەردەوام بێت، بە ئەوەی ئەو هەست و ڕایەڵە مرۆییەی کە دەیبەستێتەوە بە مرۆڤەکانی تر هەبێت، بێگومان لە ژیان و شادومانیش نەگەیشتووە.

شانۆنامەی (لێکترازان) ی نووسەر و هونەرمەندی دیار و بە توانا مامۆستا (دانا ڕەئووف) گوزارشت لە نەبوونی ئەو هەست و ڕەهەندە مرۆییە دەکات کە دوای ژیانی بە ناومۆدێرنە و نوێ و کۆمەڵگەی کوردی گرتەتەوە. ژیانێك کە پێشتر مرۆڤی کورد پێی ڕانەهاتووە و ئەزموونی نەکردووە، ئیدی کاتە لە پڕ دەچێتە نێو ئەو فەزا کۆمەڵایەتییە نوێیە، نازانێت چۆن لەتەك ئەو واقیعە تازەیە ڕابێت و خۆی بگونجێنێت، لێرەوە ڕووبەڕووی تەنگەژەی گەورەی دەروونی لە شێوەی تەنیایی و نەمانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و نەرجسییەت و کاڵبوونەوەی ئەو بەها جوانانە دەبێتەوە، کە تا دوێنێ لە ژیانیدا بوونیان هەبوو. کارەکتەرەکانی ئەو شانۆگەرییە، بە جیاوازی پێگە و شوناسی کۆمەڵایەتی و ڕەگەزیان، لە ئاستی ڕوحیدا هەست بە نامۆبوونێکی کوشندە دەکەن، کە ئیتر ئەوان پەیوەندییەکی ئەوتۆیان لە چوارچێوەی ماڵ و خێزان بە یەکترییەوە نەماوە، بەڵکو هەزاران فرسەخ دوورن لە یەکتری، گەرچی بە یەکەوەش دەژین. ئەمەش ئاماژەیەکە بە هەرەسهێنانی ئەو پەیوەندییە ڕوحی و کۆمەڵایەتییەی کە تاکەکانی خێزانی لە ژێر یەك چەتر کۆ دەکردەوە، کە ئەویش ماڵ و خێزان بوو، لەوێشدا قوربانی یەکەم باوکە وەك هێمای ئاراستەکردن و پەروەردەکردن و بەرزەفتکردنی خێزان، کە بەشێکی دانەبڕاوە لە سیمای سۆسیۆلۆژی کۆمەڵگەی کوردی. باوك لەو شانۆنامەیەدا، ئیدی هەمان باوکەکانی پێشووتریی کۆمەڵگەی ئێمە نین، بەڵکو باوکێکە داماڵدراو لە هێز و شکۆ، ڕێز و خۆشەویستی، نەوندایەتی و پەروەردە کردن. بێگومان ئەگەر ئێمە وەك دەرهاوێشتەیەکی ژیانی سەردەمی مۆدێرنە ببینین، ئایا لێکەوتەی ئەو ژیانە لە سەر ئاستی ژیانی مرۆڤ وەك تاك چییە؟ باوکێکە گەرچی هێشتا لە پەیوەندیدایە لەگەڵ کوڕ و کچەکەی، خێزانەکەی، بەڵام ئەم پەیوەندییە، پەیوەندییەکی ڕۆتینی بێ هێز و دەسەڵاتە و ئەوەیە باوك تەنها وەك ڕۆبۆتێك لە ژیانی خێزاندا بوونی هەیە. بۆیە کاتێ پرسیار لە خێزانەکەی دەکات، ئەویش لە وەڵامدا پێی دەڵێت:

(من ژیانێکم هەیە لەگەڵ تۆ یان بێ تۆ ل 47) واتا ژنەکە لێرەدا، پەیوەندی خۆی و هاوسەرەکەی لە دەرەوەی هەموو گرێبەستێکی ئایینی و

کۆمەڵایەتی دەبینێتەوە و ئیدی کارتێکی سوور بە ڕووی پیاوەکەیدا بەرز دەکاتەوە کە ئەو چیتر لە ژێر سایە و دەسەڵاتی ئەو وەك پیاوێك نییە . بەو مانایەی ئەو لەگەڵ پیاوەکەی بێت یان نا، ئیدی ئەو ئەوە و دەتوانێت بژیت. ئەمەش یەکێکی دیکەیە لە سیما دیارەکانی ژیانی ئاڵۆز و جەنجاڵی ئێستای خێزانی کورد. باوکەکەش نازانێت چی بکات؟ جگە لەوەی نزا بکات و ب□□ت:([illegible]:(ن□خێر ژنەکەشی !) ئەمەش دەلالەت لەو دوورییە ڕوحییە و لێکترازانە دەکات کە ئێستا لە نێو خێزانی کۆمەڵگەی ئێمەدا بوونی هەیە.

پرسی بە سەربەستبوونی تاکەکان لە نێو خێزاندا وەك دەرهاوێشتەیەکی ژیانی مۆدێرنە و لێکەوتەیەکی دنیای ئێستای کۆمەڵگەی کوردی، دەرچوون لەو چوارچێوە کۆمەڵایەتییەی بە خێزان ناسراوە و ژیان لە دەرەوەی دەسەڵاتی باوك، ل□ب□ردا کۆتایی نایەت کە ئیدی تاکەکان ناسنامەی تاکایەتی و سەربەسەتی خۆیان بۆ دەگەڕێتەوە و هەڕەمی پی□زی خێزان دەڕووخێت، بەڵکو گرفتی گەور□ ل□ب□ردا دەست پێ دەکات، کە ئیدی ئەوان نازانن ئەزموونی ژیانێکی نوێ بکەن، کە خۆیان هەڵیان بژاردووە، لە دژی ژیانێکی سوونەتی و خیڵەکی وەك ئەوەی خەیا□یان کردبوو. لەو سۆنگەیەشەوە کۆی ژیان بە گشتی دۆگما دەبێت و هیچ کام لە شاعیرەکە، دایك، باوك، کوڕ، کچ، ژنە دووگیانەکە، ناتوانن بە دیاریکراوی لەگەڵ ئەو ژیانە نوێیە هەڵبکەن و ڕابێن و خۆشیان نازانن چی دەکەن و چیان دەوێت ! بۆیە بەردەوام لە بۆشایەکی گەورەی ڕوجی و دەروونی دەژین و سەرەنجام هەست بە نامۆبوونێکی کوشندە دەکەن و ژیانیان بە بێ ئاکام کۆتایی دێت. گەرچی لە دەسپێکی وەرزی یەکەمی شانۆکەدا، فریشتەیەك دەردەکەوێت،

لێرەدا فریشتە نمایندەی هێزێکی خودایی و ژیانێکی جیاواز لە ژیانی مرۆڤ و سەرزەمین دەکات، بە بڕوای من مامۆستا دانا، لێرەدا ناڕاستەوخۆ دەمانگێڕێتەوە سەر چیڕۆکی دروستکردنی ئادەم لە سەر زەوی. خودا بەرلەوەی ئادەم دروست بکات، بە فریشتەکانی گوت، خەلیفەیەك دەخوڵقێنم، ئەوانیش بە نزاو سزاششەوە گوتیان ئەو شەڕە و ناخۆشی بڵاو دەکاتەوە، خوداش لە وەڵامدا پێی گوتن ئەوەی من دەیزانم ئێوە نایزانن، بۆیە سەرەنجام ئادەم وەك یەك مرۆڤ دروستکراو وەك یەکەم مرۆڤیش لە تاقیکردنەوەی بڕیار و ڕاسپاردەکانی خودا، سەرنەکەوت و لە بەهەشت دەرکرا. بە دوای ئەو ڕووداوەش، قابیل هابیلی کوشت، ئیدی سەرزەوی پڕ بوو لە تاوان. گەر فریشتەکە، لێرەدا وەك فریادرەسێك بە ژیانی مرۆڤەکان ببینین، بەڵام دواجار ئەویش پیر دەبێت و هێز و بەهای سیمبولیانەی فریشتەیی نامێنێت و شێوە ژیانی سەر زەمین وەردەگرێت و دان بەوە دا ئەنێت کە دەبێ هەمووان لە تاریکی ناخ ڕزگاریان بێت . واتا ژیانی مرۆڤەکان بە جۆرێك دۆگما و بێ مانا و بێ شکۆ بووە، کە ئیدی لە توانای فریشتەیەکی خودایش نییە، ڕزگاری بکات تا لە کۆتاییدا هەمووان نا ئومێدانە و ڕەشبینانە دەمرن و هەست ناکەن ژیانێك ژیاون، جیاواز لە ژیانی پێشووتر ! بەمەش تاکی کورد لە ئاستی دەرەکیدا شێوە ژیانێکی مۆدێرنانە و خێر ئاوایانە دەژیت، بەڵام لە ڕووی ئەقڵ و جیهانبینی و کاتەوە، ناتوانێت چێن لەو ژیانە هەڵبکات، کە لە ڕاستیدا مرۆڤی تایبەت بە خۆی دەوێت ! لە کۆتاییدا هەریەك لە خوشك و براکە، لەو ژیانە تازەیان هەست بە پووچی و بێ مانایی دەکەن و پەشیمانی ئەو ژیانە دەبنەوە کە تیایدا لەگەڵ دایك و باوکییان بوون، بۆیە هەردووکییان باس لەوە دەکەن کە چەند بە دایك و باوکن و لە ماڵێك دەژین، ئەگەر پەکەوتەش بن بەڵام هەر تەنیان، وەك ئەو لەکترازانە ڕوحییەی بەهۆی هەزموونی تەکنەلۆژیا و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە، لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆدا هەیە، کە ڕاستە بە جەستە لەگەڵ یەکتریدان، بەڵام لە ڕووی ڕوحییەوە هەموومان بە دەست تەنهاییەکی کوشندە دەناڵێنین و لەکترازن و درزێك کەوتەتە نێوانمان، کە هەرگیز یەکناگرێتەوە. دواجار دەڵێم مامۆستا دانا لەو شانۆنامەیەدا، بە زمانێکی جوان و سادە، ئەو نامۆبوون و شکست و لەکترازانە ڕوحییەی مرۆڤی کورد دەخاتە ڕوو، بە شێوەیەکی قووڵ و فەلسەفیانە، پەیوەندی ئەمە بە دنیای پۆست مۆدێرنەوە لە ڕووی ئەدگارەکانی ژیانەوە نیشان دەدات و دەیەوێت ڕەخنەمان بکات و پێمان بڵێت ڕاستە ئێوە مۆدێرنانە دەژین، ژیانێك ئەزموون دەکەن کە تازەیە، بەڵام نە خۆتان مرۆڤی ڕاهاتووی نەو ئەو ژیانەن، نە ژیانەکەش بە ئێوە ئەزموون دەکرێت. دواجار دەڵێم مامۆستا دانا

هونەرمەند و نووسەرێکی سەنگین و قەڵەمێکی دیارە، خوێندنەوەی بەرهەمەکانی نەك بۆ هونەرمەندان، بەڵکو بۆ ئێمە مانانیش کە هیچ سەروکارمان لەگەڵ دنیای هونەر نییە، جێی بایەخ پێدان و بە گرنگی سەرنجدان و خوێندنەوەن، چونکە هەڵگەی پرسی مرۆیی و بابەتی فەلسەفی قووڵن و شیاوی خوێندنەوە و بەسەرکردنەوەن.

*لێکترازان، شانۆنامە، نووسنی: دانا ڕەئووف، بڵاوکراوەی کۆپر، ساڵی چاپ _2024 .

*ئەم بابەتە لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ ژمارە(1359) لە 20/2/2025 بڵاوکراوەتەوە.